

¹⁰ Пухтецька А. А. Актуальні проблеми оновлення системи принципів адміністративного права України / А. А. Пухтецька // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2014. – Т. 155. – С. 67–72. – С. 68.

¹¹ Пухтецька А. А. Європейські принципи адміністративного права / А. А. Пухтецька // Українське право. – 2006. – № 1. – С. 309–319.

¹² Темкіжев І. Х. Адміністративне судочинство України: стан та перспективи розвитку / І. Х. Темкіжев // Роль і вплив практики адміністративного судочинства на розвиток публічного права. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю утворення Вищого адміністративного суду України (м. Київ, 29–30 листопада 2012 р.) Зб. матеріалів за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – К. : Істина, 2012. – С. 12–24. – С. 15.

Резюме

Вдовиченко Л. О. Адміністративна юстиція у Франції: пропозиції для України.

У статті досліджено французьку модель адміністративного судочинства та сформульовано пропозиції щодо їх впровадження у вітчизняній системі юстиції. Зокрема, пропонується: законодавчо закріпити положення щодо можливого оскарження особами компетенції органів публічної адміністрації; запровадити тривірневе проходження справи із останньою (касаційною) стадією у Верховному Суді України; віднести адміністративні суди до спеціалізованих судів, внісши відповідні зміни до чинного Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; розвантажити діяльність адміністративних судів внаслідок передачі деяких категорій справ новоствореним квазісудовим органам; запровадити інституцію із вирішення юрисдикційних спорів (на прикладі французького «Трибуналу конфліктів»), а також перегляду норм, які уповноважують органи влади звертатися з адміністративними позовами до приватних осіб.

Ключові слова: адміністративна юстиція, адміністративне судочинство, французька модель, адміністративна юрисдикція судів, порівняльне адміністративне право.

Резюме

Вдовиченко Л. А. Административная юстиция во Франции: предложения для Украины.

В статье исследована французская модель административного судопроизводства и сформулированы предложения по их внедрению в отечественной системе юстиции. В частности, предлагается: законодательно закрепить положение о возможном обжаловании лицами компетенции органов публичной администрации; ввести трехуровневое прохождения дела с последней (кассационной) стадией в Верховном Суде Украины; отнести административные суды к специализированным судам, внося соответствующие изменения в действующий Закон Украины «О судоустройстве и статусе судей»; разгрузить деятельность административных судов вследствие передачи некоторых категорий дел квазисудебными органам; ввести институцию по решению юрисдикционных споров (на примере французского «Трибунала конфликтов»), а также пересмотра норм, которые уполномочивают органы обращаться с административными исками к частным лицам.

Ключевые слова: административная юстиция, административное судопроизводство, французская модель, административная юрисдикция судов, сравнительное административное право.

Summary

Vdovychenko L. Administrative justice in France: suggestions for Ukraine.

The article examines the French model of administrative proceedings and and the proposals for implementation into national legislative system. In particular, it is proposed: to introduce the individual's opportunity to appeal the competence of public administration; to implement a three-level legal proceedings of a case with the last stage at the Supreme Court of Ukraine; include all administrative courts to specialized ones, making appropriate changes to the Law of Ukraine «About the judiciary and the Status of Judges»; unload the administrative courts' activities due to the transfer of certain categories of cases to some quasi-judicial bodies; establish the institution of resolving jurisdictional disputes (as «The Conflicts Tribunal» in France), and review the legal provisions which empower authorities go to law with a person.

Key words: administrative justice, administrative proceedings, the French model, the administrative jurisdiction of the courts, comparative administrative law.

УДК: 340.1; 349.2

Д. Є. САНЧЕНКО

*Дмитро Євгенович Санченко, студент IV курсу
Київського університету права НАН України*

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФСІЛОК ЯК ПОКАЗНИК ЗРІЛОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Еволюція уявлення про державу та право, а відтак і про розвиток демократичних інститутів зумовлює необхідність дискусії про ефективність реалізації основоположних прав і свобод людини та громадянина. З точки зору природної концепції прав людини основоположні права не можуть зазнавати посягань з боку держави.

© Д. Є. Санченко, 2015

Актуальність теми пояснюється низкою обставин, зокрема важливістю висвітлення в царині права історичних аспектів становлення професійних спілок як яскравого прикладу функціонування громадянського суспільства. До того ж, чинниками, що активізують обговорення проблеми, є соціальні – зменшення притягальної сили профспілок¹. Питання функціонування профспілок, їх ефективність та здатність здійснювати потужний вплив з метою захисту прав трудящих порушувалися у працях таких відомих науковців, як Г. П. Алексєєв, С. Г. Головка, І. А. Єремєєва, В. М. Співак, А. О. Сіленко, В. В. Тесленко, Н. М. Хома, В. Ф. Цвих та інших.

Динамічність розвитку правових систем спонукала до розширення позитивно-правової реальності, що призвело до утвердження двох формацій: публічної та приватної. Якщо говорити про так звану «поляризацію», очевидним є той факт, що в усталеному розумінні виникає враження про певну конкуренцію, боротьбу, рушієм яких є категорія «інтерес».

Свого часу юридична наука запропонувала теорію, що базується на положеннях і висновках соціології, але використовується не сфера економічної та соціальної діяльності держави, а її політична система. Для захисту своїх інтересів спільноти утворюють різні об'єднання громадян, які своєю чергою, через їхні «заінтересовані групи» чи «групи тиску», впливають на політичну владу, домагаючись реалізації своїх інтересів. Йдеться про теорію плюралістичної демократії².

Правова максима. Найбільш дискусійні питання виникають стосовно здатності суспільством відстоювати свої права. Якщо суспільством пропонується організована форма пошуку способів захисту своїх прав та відстоювання інтересів, пильна увага зосереджується на соціальному праві. Так, говорячи про генезу розвитку професійних спілок, маємо розставити акценти на трьох елементах:

– професійні спілки утверджувалися одночасно із утвердженням другого (право на створення та участь у профспілках визнано Загальною декларацією прав людини 1948 р., Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 р.) та третього (права всього людства ґрунтуються на солідарності людей, їх належності до якоїсь спільності (асоціації)) поколінь прав людини³;

– право на свободу об'єднання в громадські організації належить до політичних прав людини, оскільки існування громадських організацій та право у них об'єднуватися закріплено як в конституціях країн романо-германської правової системи, так і в законодавстві країн, які належать до інших правових систем⁴;

– кожна група чи асоціація впливає на формування політики, проте жодна з них не має монополії на владу⁵. Такі організації науковці відносять до не суто політичних, адже вони не закріплюють у своїх статутах завдань активного політичного впливу на державну владу⁶.

Цікава позиція виражена в дисертаційному дослідженні О. Л. Тупиці стосовно того, що професійні спілки мають політичний статус. Це пов'язано із втратою традиційними інститутами свого функціонального змісту (внаслідок втрати довіри до держави) та неспроможністю політичних партій, держави, громадських рухів та груп адекватно розв'язувати завдання розвитку трансформаційного суспільства⁷. До того ж, профспілки не є «філіями» держави, адже мають соціальне завдання і займають окрему ланку політичної системи⁸.

Зрештою, залишається недослідженим питання віднесення профспілки до статичного чи динамічного елементу правової системи. Існують дисертаційні напрацювання щодо такої диференціації, які стосуються насамперед романо-германської правової системи. Схильні до думки, що на етапі зародження профспілок переважала динамічна складова; сьогодні – статична (оскільки залежно від досягнення мети буде йтися про соціальну зміну в позитивному аспекті).

Враховуючи синергетичний підхід, якому властивий не плавний перехід із одного упорядкованого стану в інший, а постійна зміна хаосу й порядку, в ході якого відбувається самоорганізація систем...⁹, справедливим є твердження, що профспілки виникають саме тоді, коли трудящі зіткнулися з нагальними проблемами: поява перших устаткувань, трагедії на виробництві, шкода здоров'ю тощо.

Історична ретроспектива. Заглибившись в історичну минувшину, згадаємо показовий і повчальний приклад роботи консервативного уряду Маргарет Тетчер (1979–1990 рр.). В економічній сфері до основних заходів політики неоконсерваторів відносили жорстке обмеження можливості тред-юніонів протестувати проти погіршення умов найму робочої сили. Репресивні статті «Закону про профспілки» 1984 р. та «Закону про суспільний порядок» 1985 р. застосовувалися до страйку гірників та забороняли проведення демонстрацій¹⁰. На цьому прикрому прикладі можна віднайти два протиріччя: перше полягає між коливанням соціальних напрямів роботи держави та економічним піднесенням, чи навпаки – занепадом; друге – жорсткі заходи виправдовувалися станом економіки, що було наслідком виснаження бюджету через асигнування у військову сферу.

Проблема наступу на позиції профспілкових рухів мала підґрунтя. Аналізуючи конфлікт між британським урядом та профспілками, можна стверджувати, що такий полягав у взаємному супротиві: 1) широкі верстви населення зневірилися в «державі загального добробуту», оскільки потреби і попит трудящих залишалися незадоволеними¹¹; 2) уряд не зміг адекватно вирішити соціальні проблеми (такі проблеми були залишені у «спадок» попереднім урядом і поглибилися новим). У пошуках консенсусу успіхів було мало. Разом із тим в 1976 р. в документі «Правильний підхід» (завдання означив неоконсерватор К. Джозеф) висвітлювалася позиція не тільки щодо обмеження можливості профспілок шкодити економіці, а й зменшення впливу факторів, які змушують їх так діяти¹².

Так чи інакше, посягання на позиції профспілок зводилися до того, що:

1) здійснювалося обмеження права на страйк. Законодавчою поправкою 1982 р. підприємцям дозволялося звільняти учасників страйку вибірково¹³;

2) введення юридичної конструкції, яка спрямовувалася на захист учасників страйків, якщо страйк підходив під категорію «трудоий спір»¹⁴. На законодавчому рівні було диференційовано поняття «промислові дії» та «вторинні промислові дії». У розуміння останніх вкладалося проведення страйків солідарності¹⁵. Крім того, особливої уваги заслуговує така промислова діяльність, яка є незаконною в силу її санкціонування чи схвалення профспілкою. З цього випливає, що профспілка звільнялася від відповідальності, якщо страйки організовувалися неофіційно¹⁶;

3) пропагувалася ідея втручання уряду у внутрішньо-профспілкові відносини, зокрема втручання в процедуру виборів до керівних органів тред-юніоністських організацій¹⁷. Слід зазначити, що в розумінні уряду внутрішньо-профспілкове регулювання трудових відносин є порушенням прав самих трудящих; таким чином урядові заходи спрямовувалися на подолання усталеного порядку «закритого цеху»;

4) створювалися умови, відповідно до яких заохочувалися дії працівників, котрі виходили зі складу профспілок. При виході із профспілки працівники отримували грошову компенсацію за рахунок профспілкових фондів¹⁸. Захист підприємців полягав у накладенні судами штрафів на профспілки з урахуванням чисельності її працівників¹⁹;

5) звуження можливостей трудящих пікетувати (не допускаються до пікетування працівники, які не залучені до роботи на підприємстві, залученого до трудового конфлікту; розширені функції поліції, зокрема у випадку притягнення пікетувальників до відповідальності на підставі свідчень поліції)²⁰.

Маючи намір запропонувати контрастне бачення проблематики, згадаємо Рене Давида, який писав про соціалістичний устрій, констатує, що при самоуправлінні підприємством директорат мав враховувати суспільні інтереси (економічні), а коли спостерігається неефективність управління підприємством, то втручається влада і бере керівництво на себе²¹. З цього слідує висновок, що економічний інтерес превалював над людиноцентристським.

Фантастичним, але не наднереальним є також те, що в Китаї у період 1966–1969 рр. було яскраво продемонстровано переорієнтацію цінностей: відбувся перехід від пріоритету економічного до соціального. Набирав обертів процес діалогу трудящих та керівників. Політична сфера не була позбавлена ймовірності небезпеки прояву «склерозу» партії, відриву її від виробництва, спроб реставрації капіталізму²². Таким чином, зрозуміло, що у випадку Великобританії діалог партії та профспілки зводився до загострених конфліктів, в той час як на теренах соціалізму профспілка і партійна організація прямували до патерналізму.

Принагідно варто згадати проблему зайнятості жінок в США (період другої половини ХХ ст.). Гендерна політика та дискримінація за ознакою статі віднайшли своє місце в трудових відносинах між роботодавцями та працівниками. Але подальший процес еволюції законодавства став причиною зростання юридичного рівноправ'я. Спрямування законодавства у русло рівності було обумовлено хвилями масових жіночих рухів.

Позитивна тенденція вимальовувалася на тлі реалізації політики гендерної рівності в особі спеціального органу при Мінпраці США, більш відомого як Бюро з питань жіночої зайнятості, при безпосередній співпраці з профспілками, членами яких були жінки. Колосальна робота, спрямована на Поправку про рівні права, мала шаленим результатом утвердження програм, що становили взаємний інтерес, демонструючи соціальну відповідальність бізнесу: популяризувалася політика перепідготовки кадрів, надавалися відпустки з виховання за дітьми, створювалися установи дошкільного виховання, надавалася допомога з улаштування дітей жінок-працівників до дитячих установ тощо²³.

Соціологічний аспект. Оскільки суспільство приведено у рух, що спрямований на вироблення механізмів досягнення інтересу, то у разі вчасного виявлення детермінуючої ознаки соціального явища абсолютно реально запобігти виникненню негативних наслідків та попередити їх настання. Наука соціологія не знаходить остеронь і дає можливість провести логічну риску між явищами соціальними та правовими. Соціальний рух спрямований або на збереження існуючого стану речей, або на внесення докорінних змін в дійсність. В умовах, коли ринкові відносини і комерціалізація витісняють моральні, етичні, звичаєві начала, органічно поєднуючись зі світоглядом людини, – складно знайти площину, на якій будуть задоволені усі.

Отже, характеристиками, що слугують індикаторами профспілкових рухів (як різновиду суспільних) і виступають так званими «коливаючими» елементами відносин держави-суспільства, є:

– наявність об'єктивних соціальних обставин, що спонукають до виникнення руху; стихійність руху, відсутність фіксованого членства (щодо цієї характеристики маємо не погодитися, оскільки профспілка апіорі виступає як легальне об'єднання); масовість та висока соціальна активність²⁴. Потребують чіткого розуміння поняття «суспільний рух» та «соціальний рух». Поняття розглядаються як загальне і особливе, але близьким є синонімічний підхід. Тим не менш вважаємо, що доцільно оперувати такими категоріями, як «суспільний рух» та «соціальний інтерес»;

– ідеологічна орієнтація профспілок (проблематика сформована тоді, коли профспілки почали відносити до демократичних інститутів саме на етапі трансформації політичного середовища);

– альтернативність (зіставлення профспілок на місцевому рівні глобалізаційним процесам призводить до втрати ними позиціонування як такого).

Важливо усвідомлювати, що в першій чверті ХХІ ст. поширена тенденція до невтручання держави у діяльність профспілок. До того ж, непоодиноким є явище державної підтримки. Натомість можемо говорити про алгоритм правовідносин у сфері захисту прав працівників: «працівники – профспілка – підприємство – держава». Це демократична модель. Інша річ, коли профспілка не може бути еманціпована від впливу

ву держави, якщо держава є тоталітарною чи авторитарною, відтак, матиме місце наступний алгоритм: «держава – підприємство, профспілка – працівники».

Щодо підвищення політичної ролі профспілок, слід зосередитися увагу на такому: нормативному закріпленні правового статусу профспілок; при законотворчості обов'язковими є консультації з профспілками, якщо це стосується актів, які регулюють соціально-трудові відносини²⁵. У такий спосіб ризики масового невдоволення зменшуються, а законотворча робота стає більш якісною, враховуються соціальні інтереси.

Слід також рахуватися з економічним потенціалом суспільства. Під таким кутом розглядає проблематику Н. М. Хома. На її думку, для розвитку ефективної взаємодії держави з бізнесом необхідно, щоб відносини патронажу, або навпаки, підтримка стану перманентного конфлікту інтересів, еволюціонували до системного діалогу, а для цього всім учасникам – і бізнесу, і некомерційним організаціям, і профспілкам, і представникам влади необхідно переглянути традиційне розуміння своїх ролей та функцій²⁶.

Отже, якщо розглядати профспілку як невід'ємну частину політичної системи, то йдеться про парадигму взаємовідносин, за яких контроль встановлюється не над політичними партіями (хоча деякою мірою такий контроль можливий), а над підприємствами, при явній зміні адміністративних векторів на колегіально-консенсуальні. Досвід передових держав свідчить, що протидія профспілковій діяльності – вкрай негативне явище, яке впливає на когерентну властивість права та правової системи. Але слід пам'ятати, що профспілкові організації – не панацея трудового добробуту, адже поки що трудові колективи виконують покладені на них завдання, їх роль більш узагальнююча.

Віднесення профспілок до інститутів громадянського суспільства виражає багатоманітність правовідносин у цій сфері. Ми не можемо заперечувати необхідність їхнього існування, але допускати існування у формі, яка абсолютно суперечить захисту інтересів працівника, – теж помилково. Оптимальний варіант полягає в єдності державних органів та профспілкових організацій регіонального рівня, єдиному баченні дійсної проблеми і шляхів її вирішення. Особливу роль має відігравати громадський контроль за роботодавцем щодо дотримання останнім трудового законодавства. При цьому аксіоматично залишається думка, відповідно до якої ефективним інструментом справедливості та гуманізму є конституція як Основний Закон держави, а реалізації її положень – показник зрілості громадянського суспільства.

¹ Хома Н. М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: моногр. / Н. М. Хома. – К. : Юридична думка, 2012. – С. 28.

² Правознавство: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / [А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – С. 74.

³ Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. – 4-те вид., допов. і перероб. / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта, 2014. – С. 66.

⁴ Правові системи сучасності : навч. посіб. для магістрів права / відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2012. – С. 319.

⁵ Воронянський О. В. Всесвітня історія: Довідник / О. В. Воронянський, Н. Л. Міщенко. – Х. : Ранок, 2009. – С. 398.

⁶ Теорія держави і права: Академічний курс: підруч. / ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 222.

⁷ Тупиця О. Л. Профспілки та політична система: специфіка взаємодії в сучасному суспільстві : автореф. дис. д-ра політ. наук / О. Л. Тупиця ; Дніпропетр. Нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ, 2009. – С. 4.

⁸ Теорія держави і права: Академічний курс: підруч. / ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 223.

⁹ Скакун О. Ф. Вказана праця. – С. 15.

¹⁰ Воронянський О. В. Вказана праця. – С. 398.

¹¹ Головка С. Г. Політика «нових торі» щодо тред-юніонів (1980–1990 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / С. Г. Головка ; НАН України. Ін-т укр. Археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1999. – С. 7.

¹² Там само. – С. 9.

¹³ Там само. – С. 11.

¹⁴ Карышев В. М. Новое английское антипрофсоюзное законодательство начала 80-х годов / В. М. Карышев // Правоведение. – 1984. – № 6. – С. 92.

¹⁵ Головка С. Г. Вказана праця. – С. 10.

¹⁶ Єремєєва І. А. Проблеми законодавчого обмеження страйкової активності тред-юніонів у правління консервативного кабінету М. Тетчер (1979–1980 рр.) / І. А. Єремєєва. // Гуманітарний журнал. – 2009. – № 1–2. – С. 81.

¹⁷ Головка С. Г. Вказана праця. – С. 12.

¹⁸ Карышев В. М. Вказана праця. – С. 93.

¹⁹ Єремєєва І. А. Вказана праця. – С. 81.

²⁰ Карышев В. М. Вказана праця. – С. 92.

²¹ Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози. – М. : Междунар. отнош., 1999. – С. 146.

²² Там само. – С. 361–362.

²³ Дашковська О. Законодавче забезпечення прав жінки в США другої половини XX ст. / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 2. – С. 167.

²⁴ Вербець В. В. Соціологія : навч. посіб / В. В. Вербець, О. А. Субот, Т. А. Христюк. – К. : Кондор, 2009. – С. 230.

²⁵ Тупиця О. Л. Вказана праця. – С. 22.

²⁶ Хома Н. М. Корпоративне громадянство як форма взаємодії держави, бізнесу та суспільства / Н. М. Хома // Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне : РДГУ, 2013. – Вип. 11. – С. 127.

Резюме

Санченко Д. Є. Становлення профспілок як показник зрілості громадянського суспільства.

У статті досліджуються правові, соціологічні та політологічні аспекти розвитку профспілок як інститутів громадянського суспільства.

Наголошується увага на рисах професійних спілок, особливостях їх взаємодії із державою з урахуванням економічних чинників. Автор статті розкриває проблематику крізь призму теорії права, історії та порівняльного правознавства, акцентуючи увагу на ідеалах громадянського суспільства.

Ключові слова: профспілки, інтерес, політична система, елементи правової системи, профспілковий рух.

Резюме

Санченко Д. Е. Становление профсоюзов как показатель зрелости гражданского общества.

В статье исследуются правовые, социологические и политологические аспекты развития профсоюзов как институтов гражданского общества.

Делается акцент на качествах профсоюзов, особенностях их взаимодействия с государством с учетом экономических факторов. Автор статьи раскрывает проблематику сквозь призму права, истории и сравнительного правоведения, акцентируя внимание на идеалах гражданского общества.

Ключевые слова: профсоюзы, интерес, политическая система, элементы правовой системы, профсоюзные движения.

Summary

Sanchenko D. Formation of trade unions as an indicator of the maturity of a civil society.

The article examines the legal, sociological and political science aspects of the formation of trade unions as institutions of civil society.

Emphasis on the qualities of the trade unions, especially from interaction with the state, taking into account economic factors. The author reveals the problems through the prism of Law, History and Comparative Law, focuses on the ideals of civil society.

Key words: trade unions, interest, political system, Elements of the right system, the trade union movement.

УДК: 342.951:351.82

Ю. О. СУЛІМА

Юлія Олегівна Суліма, студентка IV курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОСТУПНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

На сучасному етапі розвитку все більшого значення набувають адміністративні послуги, а тому зростає роль контролю за якістю їх надання, адже саме від цього залежить розвиток та функціонування даного інституту. Звичайно, таке поняття як якість є оціночним, і залежить від суб'єктивного бачення. У кожному конкретному випадку саме суб'єкт отримання адміністративної послуги може оцінити якість наданої йому послуги. Тому виникає необхідність існування чітко встановлених, деталізованих та регламентованих у чинному законодавстві критеріїв, яких зобов'язаний дотримуватися орган для якісного надання послуги, задоволення потреб споживача і відповідності його законним очікуванням. Крім цього, дослідження даного питання є актуальним, враховуючи не лише швидкі темпи розвитку цього інституту, а й масштаб його застосування на практиці.

Дане питання досліджували такі науковці, як В. Авер'янов, І. Голосніченко, С. Ківалов, А. Кірмач, І. Коліушко, Р. Куйбіда, О. Попова, В. Тимошук та ін. Хоч на доктринальному рівні існує значна кількість наукових праць, та й, взагалі, питанню якості надання адміністративних послуг приділяється досить багато уваги, все ж виникає необхідність уточнення певних елементів якості надання послуг. Не вироблено єдиного підходу щодо конкретного переліку показників, що має включати критерій доступності. Таким чином, цей фактор перешкоджає реалізації повною мірою на практиці даного критерію оцінки якості надання адміністративних послуг.

Метою статті є дослідження такого критерію оцінки якості надання адміністративних послуг як доступність, аналіз існуючих доктринальних досліджень та положень чинного законодавства. Конкретизація та деталізація даного критерію призведе до збільшення ефективності надання адміністративних послуг та вплине на якість їх надання в цілому. Крім цього, чітке визначення елементів критерію доступності являється шляхом до удосконалення самої процедури надання послуг.

Незважаючи на те, що поняття якості надання адміністративних послуг є оціночним та, головним чином, залежить саме від суб'єктивної оцінки, як на доктринальному рівні, так і в законодавстві, були напра-